zijns levens op de aarde . . . den toorn Gods tegen de zonde gedragen heeft"?

Het apostolisch getuigenis leert het niet anders.

Het betuigt ons, dat de Zone Gods eerst zich zelven *vernietigd*, daarna zich zelven *vernederd*, en eerst in 't eind zich in *den dood* heeft overgegeven, ja, tot in den smadelijken dood des *kruises*. Er is alzoo een indalen in de diepte des lijdens, waarbij de Christus met drie trappen benedenwaarts schrijdt, eerst door *zelfvernietiging*, dan door *zelfvernedering*, en ten slotte door *zelfverzaking* in den bitteren dood des kruises. En elk dezer drie wordt ons betuigd als niet *voor* Jezus te zijn gekozen, maar als *door* Hem zelf gewild, gekozen en over zich gebracht, zóó zelfs dat wij worden opgeroepen om hierin navolgers van onzen Heiland te zijn. Zoo toch zet in Philippenzen 2 : 5 de majestueuze aankondiging van het lijden des Heeren in: „Dat gevoelen zij in u, dat ook in Christus Jezus was, die, in de gestaltenisse Gods zijnde, zichzelf heeft vernietigd, vernederd en overgegeven in den dood".

De apostel stuitte in de pasgedoopte gemeente op twisting en een zoeken van ijdele eer, teweeg gebracht door een te veel zien op wat 't zijne en te weinig op wat des anderen is; en nu kent hij geen machtiger wapen des Geestes om dezen demonischen trek tegen te gaan, dan het ingaan van Jezus in ons zondig geslacht. Voor Jezus stond dit met *zelf*vernietiging gelijk, en had nu onze Heere en Heiland, om ons van den eeuwigen dood te redden, niet geschroomd tot zelfvernietiging over te gaan, wat kon dan niet van ons gevergd worden, om anderen te redden van den ondergang.

Wel verwijst de apostel ook naar het Kruis, als het hoogste toppunt waartoe het lijden van onzen Heiland gestegen is, maar toch snijdt hij af elk vermoeden, alsof 't lijden van Jezus pas op Golgotha begon. Het begon van zijn menschwording af, en eerst wie daar weet in te dringen, verstaat de liefde van Christus te onswaart, en alleen in verband en samenhang met dezen aanvang van het lijden bezit het Kruis zijn geheel eenige waardij.

Ge kunt niet volstaan met Jezus u voor te stellen, gelijk hij omwandelde op aarde, en hoe toen dat aardsche leven wegstierf in den Kruisdood. Door zich daaraan verkeerdelijk over te geven, is men geëindigd met in Jezus' sterven alleen den martelaarsdood te eeren. En daarom wijst de apostel u veiliger weg. Ge moet uw uitgangspunt nemen in de eeuwige glorie des Zoons in het Drieëenig Wezen, en eerst zoo ge uit die Majesteit den Zoon tot u ziet nederdalen, en dan Golgotha willig zoeken, omsluit het mysterie van Golgotha voor u zijn geheel eenige kracht en geestelijke schoonheid.

„Die in de gestaltenisse Gods zijnde, het geen roof heeft geacht Gode even gelijk te zijn", alzoo moet uw eerste gewaarwording zijn, die aan uw blik op het lijden van uw Heiland tint geeft.

Ook onder menschen is de liefde bekend, dat de een zich om den ander in het gevaar des doods begaf en daarbij omkwam. Zelfs is het voorgekomen dat iemand zich voor „een rechtvaardige", gelijk Paulus betuigt, in een gewissen dood overgaf. Maar reeds in het gelsoleerde Kruis ligt meer, want Christus is te zijner tijd „*voor de goddeloozen*" gestorven. En toch put zelfs dit nog van verre de stervensdaad van Jezus niet uit. Van die stervensdaad verstaat ge de majesteit eerst, als ge teruggaat op den Zone Gods in zijn eeuwige glorie, en nu u indenkt, hoe hij, in de gestaltenisse Gods zijnde, zichzelven vernietigd heeft, om den dood des kruises, en in dien dood uw redding, te zoeken.

Om de lieflijkheid der gedachte schijnt 't ons schier zoo vanzelf sprekend, dat de Zone Gods onzen natuur aannam. Het is de gemeenschap met onzen God die er in bezegeld wordt. En dan gissen we zelfs van verre niet, wat dat ingaan in onze natuur voor den Zone Gods moet geweest zijn. Juist daarom legt de apostel er zoo vollen nadruk op, dat we de ontzettende tegenstelling tusschen dat in de gestaltenisse Gods zijn, en dat ingaan in onze natuur souden indenken. Geen insectje zoo klein en zoo nietig kunnen we ons voorstellen, of met een mensch vergeleken is het altoos nog reusachtig, zoo ge daarnaast u zelven met den Zone Gods in zijn eeuwige glorie denkt. Zou nu voor u het worden van zulk een nietig insectje een zelfvernietiging zijn, waar ge nauwelijks in kunt komen, hoe oneindig aangrijpender moest het dan voor den Zone Gods niet zijn, de gestaltenis van een dienend creatuur, van een dienstknecht aan te nemen, en ons menschen gelijk te worden.

Wat die vernietiging inhield, heeft de Christus, eer hij er toe overging, ingezien; hij heeft ze gewild, hij heeft ze aanvaard, hij heeft ze zelf gezocht en gerealiseerd. Afgelegd alle glorie, en Hij, der engelen Heer, is als een kindeke in de kribbe verschenen, niet eens als een paradijsmensch, gelijk Adam eens was, maar ingegaan in onze ontzielde natuur, zwak en gebrekkig als ze sinds de verjaging uit Eden werd.

In dit alles afleggen, van alles afstand doen, en als onzer één onder menschen te verkeeren, sprak zich de volkomen zelfvernietiging uit, niet van zijn *wezen*, maar van zijn Goddelijke *gestalte*, En in die zelfvernietiging glansde in onverwelkelijke eere het niet anders willen zijn dan de Vader wilde, en een liefde die alles overwon.

Nu is het wel zoo, dat hierin een voor ons gansch ondoorgrondelijk mysterie schuilt. Op de teedere vraag, hoe de Christus, toen hij mensch werd, toch de Zone Gods, eeuwig met den Vader en den Geest één, bleef, slijpe, wie 't raadsel poogt op te lossen, zijn vernuft bot. Hier voegt *geloof*, hier voegt dankzegging, hier voegt aanbidding, en wordt alle spitsvondigheid verdwaasd.

Maar de aandoening die de ziel er bij ervaart, is te heerlijker. Onze liefde kan nooit verder gaan dan tot de volkomen verloochening van ons eigen ik voor God en voor den broeder; maar wat is het verloochenen van ons klein, nietig, onrein ik, vergeleken bij de zelfvernietiging van den Heilige, den Eeuwige, den Volzalige, den Zone Gods in zijn Majesteit. Vergeleken bij de liefde die in Hem zich overgaf, verbleekt de hoogste liefde in 't kind des menschen tot een vaal lichtschijnsel, dat bij den starrenglans van Christus liefde als in het donker verdwijnt.

Vandaar, dat er van de zelfvernietiging van den Zone Gods een schier Goddelijke werking op veler hart is uitgegaan. Althans bij dezulken die in gloed en glans gezet door wat uit Christus in hen daalde, een liefdedrang in hun binnenste voelden opkomen, die, sterker dan de dood, alle menschelijke liefde te boven ging.

Ge vindt dat niet bij al wie Christus kent, zelfs kan niet geregd dat 't een verschijnsel is, dat werkt in alle verlosten. Maar feit blijft 't dan toch, dat alle eeuwen door, nu hier dan daar, mannen en vrouwen zijn opgestaan, die zulk een bovenmenschelijken liefdedrang in zich voelden opkomen, en naar buiten deden werken. En voorzooveel deze groot-gelooviger zich rekenschap van hun innerlijk bestaan konden geven, hebben se immers allen betuigd en beleden, dat het de groote liefde van Christus te hunwaart was, die dezen heiligen liefdegloed in hen ontstoken had.

De overgang was voor den Christus zoo ontzettend. De Zone Gods in eeuwige glorie, en dan als kindeken des menschen in de kribbe neergelegd. Verder kon de zelfvernietiging niet gaan. En juist omdat deze overgang zoo machtig was, werkte ook even machtig de liefde van Christus in het hart van zijn verlosten. Alleen die liefde van den Christus toch bracht hen tot een wegwerping van hun eigen ik en tot de openbaring van een hemelsche liefde, die hun door Gods engelen werd benijd.

DR. A. K.

PRO REGE

DOOR

Dr. A. KUYPER.

Van dit premiewerk voor abonne's op „De Heraut" kwam deel III thans gereed. Dezer dagen zal het aan de inteekenaren, die het voor dit deel verschuldigde bedrag voldeden, worden toegezonden, zoodat dezen dan het complete werk in hun bezit zullen hebben.

De inteekenaren die een stel van drie losse banden bestelden, ontvangen dat nu tegelijk met het Derde deel.

Verkrijgbaar zijn linnen banden en banden met lederen rug en hoeken. Een stel van 3 losse linnen banden kost ƒ 1.80, een stel van 3 losse halflederen banden ƒ 3.30.

Inteekenaren, die losse banden wenschen te ontvangen, maar ze nog niet bestelden, wordt verzocht ten spoedigste hun verlangen kenbaar te maken, met bijvoeging van bedrag.

Met het inbinden van ingenaaide deelen kunnen wij ons niet belasten.

Adm. DE HERAUT.

Amsterdam, 23 Febr. 1912.

Nu het gewijzigde wetsontwerp Armenwet met het daarbij behoorende rapport gepubliceerd is en wel spoedig in de Tweede Kamer in behandeling zal komen, is het zeker van belang na te gaan, in hoeverre de Minister rekening heeft gehouden met de bezwaren, die van de zijde onzer Kerken tegen het oorspronkelijke ontwerp waren ingebracht.

Gelijk men weet, waren deze bezwaren door onze jongste Generale Synode in den vorm van een petitie officieel ter kennis der Regeering gebracht. En wel heeft deze petitie den Minister eerst bereikt, nadat de voorbereidende arbeid reeds was afgeloopen en de wijzigingen reeds waren vastgesteld, maar de Synode had in haar petitie de bezwaren van Dr. de Moor overgenomen en deze bezwaren, waarmeé ook wij in hoofdzaak onze instemming betuigden, waren reeds vóór dien tijd door de pers ter kennisse van den Minister gekomen. Wie het gewijzigde wetsontwerp inziet, bemerkt dan ook terstond, dat de Minister wel degelijk met deze bezwaren rekening heeft gehouden en zooveel mogelijk getracht heeft, door veranderingen in zijn wetsontwerp aan deze bezwaren tegemoet te komen.

Dr. de Moor, wiens beleidvol optreden in deze zaak zeker niet weinig er toe heeft bijgedragen om tot een goede oplossing te komen en die daarvoor wel den dank onzer Kerken verdiend heeft, geeft thans in het *Diaconaal Correspondentieblad* een uitvoerig overzicht, in hoeverre het gewijzigde wetsontwerp aan de wenschen onzer Kerken voldoet. Daaruit blijkt, dat de Minister op schier alle punten de bezwaren ondervangen heeft door nieuwe regelingen. Uit Art. 5 is weggenomen de bepaling, dat de diakonie, doordat ze op de lijst van de instellingen van liefdadigheid geplaatst werd, rechtspersoonlijkheid krijgt. In Art. 12 zijn de termijnen voor het geven van inlichtingen door de diakonieën die te kort waren gesteld, verlengd. Art. 12, waartegen vooral bezwaar was gerezen, is thans door een geheel nieuw geredigeerd artikel vervangen, dat wel niet geheel aan het verlangen der Synode voldoet, maar toch het principeele bezwaar ondervangt. „Het nieuwe artikel, zegt Dr. de Moor terecht, legt ons geen juk op te zwaar om te dragen, en rekent met het eigenaardig karakter van de diaconale armenzorg in de Kerk van Christus. En het maakt mogelijk, dat de overheidsarmenzorg slechts strikt subsidiair blijve, een voornaam beginsel, dat in het gewijzigd wetsontwerp zoo mogelijk nog strenger dan in het eerste is doorgevoerd en door den Minister met hand en tand is verdedigd, waarvoor hem hulde en dank toekomt, ook onzerzijds". Een bepaald voorschrift, zooals door de Synode gewenscht werd, omtrent de opgaven, die de diakonie verplicht is te verstrekken, met het oog op de statistiek, is niet gegeven, maar in de practijk heeft dit artikel nog nooit tot moeilijkheid aanleiding gegeven, en toen we de voorstellen van Dr. de Moor bespraken, gaven we reeds te kennen, dat de wet zelf duidelijk genoeg aangeeft, welke inlichtingen alleen gevraagd mochten worden. In Art. 48 en 53 daarentegen is de vermelding van de diakonieën geheel vervallen en gelden de bepalingen voortaan alleen voor de burgerlijke en gemengde instellingen van weldadigheid, zoodat de diakonie hiervan is vrijgesteld. Ook de wijzigingen door de Synode voorgesteld in Art. 50, zijn door den Minister overgenomen, en van een uitbreiding van de taak van den Armenrada door een Koninklijk besluit kan dus geen sprake meer wezen. Evenzoo zijn in Art. 67 de boeten aanmerkelijk verlaagd en heeft de Minister ook daarin aan het verlangen der Kerken voldaan. Dat het verzoek om de zoogenaamde dubbele bedeeling uit het wetsontwerp te schrappen, geen gehoor vond bij den Minister, was vooruit wel te voorzien; maar wel heeft de Minister de dubbele bedeeling trachten te beperken.

Gelijk men uit dit korte overzicht ziet, is het gewijzigde wetsontwerp dus metterdaad in menig opzicht een verbeterd ontwerp en heeft de Minister getoond, dat hij voor billijke bezwaren een open oor had. Hoofdzaak is, gelijk Dr. de Moor aan het slot van zijn artikel zeer juist opmerkt, dat onze diakenen niet veel met deze wet te maken zullen hebben. De wet laat hen zooveel mogelijk vrij, en dat is het, wat voor onze diakonie in de eerste plaats gewenscht is.

In Zwolle ontstond door het vertrek van Ds. Krop, die van modern orthodox geworden was, een vacature. Een 1600 lidmaten drongen er bij den Kerkeraad op aan, dat in zijn plaats weder een orthodoxe zou benoemd worden. Het antwoord, dat de Kerkeraad hierop gaf, luidde aldus:

„De kerkeraad is in zijn meerderheid vrijzinnig en acht het in overeenstemming met de beginselen van het christendom en de belangen der gemeente, dat zooveel mogelijk al de in de gemeente bestaande groepen gelegenheid hebben om bij een predikant van hun richting bevrediging te zoeken voor hun godsdienstige behoeften.

„Van dit beginsel uitgaande, heeft de kerkeraad dan ook gezorgd, dat de gemeente van Zwolle drie moderne, één evangelischen en twee orthodoxe predikanten had. Zoo was het bij de komst van Ds. F. J. Krop. Deze is echter van overtuiging veranderd, zoodat op dit oogenblik de gemeente van Zwolle drie orthodoxe en drie moderne predikanten telt. Wetende, dat er arbeid genoeg is voor een orthodoxen predikant zou de kerkeraad wel gentigd zijn, in de vacature Krop een orthodoxen predikant te beroepen, ware het niet, dat dan de belangen der evangelische groep geheel en al uit het oog verloren zouden worden. En waar het orthodoxe deel der gemeente in de gelegenheid blijft, elken Zondag een prediking, die voldoet aan haar wenschen en behoeften, te hooren en godsdienstonderwijs in haar geest voor kinderen te verkrijgen, daar acht de kerkeraad het in overeenstemming met de eischen der billijkheid, den vroegeren toestand te herstellen en pogingen aan te wenden, een predikant te krijgen van de richting, die Ds. Krop was toegedaan, toen hij in Zwolle kwam.

„Daar komt echter nog iets bij. Bij de in den kerkeraad gevoerde besprekingen is door de orthodoxe minderheid duidelijk uitgesproken, dat zij er niet toe zou kunnen medewerken, om bij het vertrek van een der moderne predikanten een opvolger in diens geest te beroepen, ja, dat zij, mocht zij de macht daartoe verkrijgen, bij voorkomende vacature, de opengevallen plaatsen met geestverwanten zou moeten besetten.

„De meerderheid van den kerkeraad acht een dergelijk drijven niet in het belang der gemeente, maar zeer gevaarlijk voor haar bloei, dien zij het best bevorderd acht, wanneer de verschillende richtingen zich vrijelijk kunnen ontwikkelen en bevrediging kunnen vinden in haar geest. Daarom acht de meerderheid van den kerkeraad het een gevaar voor de rust en den vrede van de gemeente, wanneer de orthodoxe minderheid nog versterkt, wordt en acht zij zich verplicht, door de beroeping van een vrijzinnig predikant, die groep in den kerkeraad te versterken, die metterdaad sedert jaren getoond heeft rekening te willen houden ook met de belangen van die kringen in de gemeente, die met haar van inzicht verschillen."

Dit antwoord teekent.

De moderne meerderheid van den Kerkeraad geeft zich zelf hier het loffelijk getuigenis, dat zij alleen zorgt voor de rust en vrede der gemeente, door het „elk wat wils" als regel toe te passen, en het is alleen die booze orthodoxe minderheid, die, onverdraagzaam als ze is, die lieve rust en vrede zou willen verstoren door alleen orthodoxe predikanten te beroepen.

Gevraagd, of de Kerk een belijdenis heeft en of het aangaat predikanten te beroepen, die lijnrecht tegen die belijdenis ingaan, wordt er niet. De moderne meerderheid, die de macht in handen heeft, decreteert, dat in de Kerk elke richting vertegenwoordigd moet zijn, en de orthodoxe minderheid mag nog blijde wezen, dat ze aan deze gulheid der moderne meerderheid te danken heeft, dat haar een tweetal predikantsplaatsen wordt gegund.

En nog eigenaardiger licht valt op dit schrijven van Zwolle's Kerkeraad, als men weet, dat de twee zoogenaamd orthodoxe predikanten mannen zijn van de „ethische richting" en dus niet één Gereformeerde predikant in de Hervormde kerk aldaar wordt geduld. Blijkbaar stelt de Kerkeraad de Gereformeerden dus buiten zijn gezichtskring. Ze bestaan voor hem niet. Met de godsdienstige behoeften van modernen moet wel gerekend worden, en hoe schraal gewoonlijk de opkomst is onder het gehoor van moderne predikanten, hiervoor moet een drietal plaatsen worden gereserveerd. Ook voor de ethischen wordt nog broederlijk gezorgd, en hun een tweetal predikantsplaatsen gegund, opdat ze Zondags gesticht kunnen worden. Maar de Gereformeerden, van wie bepaald het verzoek uitging om een orthodoxen predikant, mogen in het vergeten hoekje blijven zitten. Of de prediking en het catechetisch onderwijs dezer moderne en ethische predikanten hun behaagt, raakt den Kerkeraad blijkbaar niet.

Onze liturgie.

XIII.

Beide de Roomsche en de Grieksche Kerk, die er een eeredienst op na houden, die zoover afwijkt van den eenvoud van den Apostolischen eeredienst, zooals het Nieuwe Testament ons dien kennen doet, beroepen zich op de Apostolische traditie, om daarmede een Goddelijk gezag voor dien eeredienst op te eischen. Zoo zegt de Synode van Trente Sess. 22, cap. 5, waar ze handelt over de ceremoniën bij de Mis, „dat de Kerk daarbij verschillende ceremoniën gebruikt, als mystieke zegeningen, lichten, wierook, kleeren en vele andere dingen van dezelfde soort, die ontleend zijn aan de onderwijzing en de overlevering der Apostelen, waardoor zoowel de majesteit van zoo groot een offer kan worden aangeprezen, als de gemoederen der geloovigen door deze zichtbare teekenen van godsvrucht en vroomheid kunnen worden opgewekt tot de beschouwing van die zeer verheven dingen, die in deze offerande verborgen liggen". En niet minder beslist laat ook de Grieksche Kerk zich uit. Wanneer ze in haar Catechismus vraag 24 van de noodzakelijkheid der traditie naast de Schrift handelt, zegt ze, dat de overlevering noodig is als gids om ons niet alleen de Heilige Schrift recht te doen verstaan, maar ook voor de rechte bediening der Sacramenten en om de geheiligde riten en ceremoniën te bewaren bij de zuiverheid van hun oorspronkelijke instelling", waarbij ze zich dan beroept op de uitspraak van den Kerkvader Basilius den Groote, die gezegd heeft: „Van de liturgie en inzettingen, die de Kerk onderhoudt, hebben we sommige ontvangen door geschreven onderwijzing, andere door de Apostolische traditie, die in het geheim is overgeleverd. Beide, de eerste en de laatste, hebben hetzelfde gezag voor de vroomheid, en dat zal door niemand worden tegengesproken, die ook maar de geringste kennis heeft van de ordinantien der Kerk. Want indien we waagden de niet beschreven gewoonten te verwerpen, alsof zij niet van groot belang waren, dan zouden we het Evangelie zonder het te weten verminken zelfs in zijn meest wezenlijke stukken, en van de leer der Apostelen alleen een ledigen naam overlaten. Laat ons bijv. voor alle andere dingen eerst nemen de eerste en gemeenzaamste daad van de Christenen, dat zij, die geleerd hebben te vertrouwen op den naam van onzen Heere Jezus Christus, zich zelf zullen teekenen met het teeken des kruises — wie heeft ons dat in de Schrift geleerd? Dat we bij het gebed ons naar het Oosten moeten wenden — welke Schriftuurplaats hebben we daarvoor? De woorden van het gebed, die we gebruiken bij het brood van het Avondmaal en den beker der dankzegging — door wien der heiligen zijn ze ons in geschrifte achtergelaten? Want we zijn niet tevreden met die woorden, welke de Apostel en het Evangelie ons bewaard hebben, maar beide, vóór en daarna, spreken we nog andere woorden, die we van groot belang achter voor het Sacrament, ofschoon wij ze ontvangen hebben uit de ongeschreven overlevering. Op grond van welk Schriftwoord is het, dat we op gelijke wijze het water van den doop zegenen, de olie van de zalving en den persoon zelf, die gedoopt wordt? Is het niet door een verzwegen en geheime overlevering? Wat wilt ge nog meer? Het gebruik zelf van te zalven met olie (n.l. den gedoopte) — welk geschreven woord hebben we daarvoor? Waar vindt ge het voorschrift, dat men bij den doop driemaal moet onderdompelen? En de overige ceremoniën bij den doop, de afzwering van Satan en zijn engelen — uit welk deel der Schrift zijn ze genomen? Zijn ze niet alle ontleend aan die niet openbaar gemaakte, maar private onderwijzing, welke onze vaderen ontoegankelijk hebben gemaakt voor de nieuwsgierigheid en de onderzoeking van het gemeene volk, daar hun als eerste beginsel geleerd was de heiligheid van deze mysteriën te bewaren? Want hoe zou het passend geweest zijn, in geschrifte de leer van deze dingen publiek te maken, waarnaar de ongedoopte zelfs niet zien mag."

Deze uitspraken van de Roomsche en Grieksche Kerk laten wel geen twijfel over, hoe beide metterdaad staande houden, dat ze haar liturgie langs den geheimen weg van mondelinge traditie van de Apostelen ontvangen hebben en dat deze liturgie daarom een even Goddelijk en de conscientie bindend gezag heeft als hetgeen de Heilige Schrift zelf ons voorschrijft. Het gaat hier dus niet om de vraag, of een of ander gebruik uit de Apostolische Kerk, waarvan de Schrift ons geen melding maakt, ons in de traditie der Kerk is bewaard gebleven, wat op zich zelf zeker niet ondenkbaar is, maar om de vraag, of naast de Heilige Schrift als regel voor ons geloof en leven deze Apostolische traditie als gezaghebbend kan optreden, om daaraan de geloovigen te binden. Reeds deze principieele gelijkstelling van de Schrift met de traditie, van de overlevering der Kerk met het Woord Gods, is een niet gering gevaar voor de Kerk, omdat daarmede aan de genoegzaamheid der Heilige Schrift wordt te kort gedaan, en de Kerk gebonden wordt niet aan het vaste, onwankelbare en voor ieder leesbare woord Gods, maar aan een onvaste, onzekere en in het geheim overgeleverde traditie, waarvan eigenlijk niemand met zekerheid zeggen kan, waar ze te vinden is en wat ze inhoudt. Maar nog veel erger wordt dit gevaar, waar èn de Grieksche èn de Roomsche Kerk deze ploolbare en soepele traditie gebruikt hebben om onder de vlag der Apostolische autoriteit heel een lading van ceremoniën binnen te smokkelen, die niet alleen niet van Apostolische herkomst zijn, maar zelfs lijnrecht tegen den geest en de bedoeling der Apostelen ingaan. Ging het bijv. alleen om de vraag, of men bij den doop één of drie-maal zou onderdompelen, en kon afdoende bewezen worden, dat de driemalige onderdompeling reeds bij de Apostelen in gebruik was geweest, dan zou er op zichzelf geen bezwaar tegen bestaan, dat de Kerk deze usantie ook thans nog volgde, al zou het zeker niet geoorloofd wezen, hiervan een gewetenszaak te maken of de kracht van het Sacrament van zulk een formaliteit te laten afhangen. Maar zoo staat de zaak niet. Het citaat van Basilius, dat we juist daarom zoo uitvoerig meedeelden en dat *de voornaamste plaats* is uit de Kerkvaders, waarop men van Roomsche en Grieksche zijde zich beroept, toont wel, hoe de Kerk reeds vrij spoedig tal van ceremoniën bij het gebed, bij de Sacramenten van Doop en Avondmaal heeft ingevoerd, waarvan Basilius zelf moet toestemmen, dat de Schrift niets af weet, waarvoor geen enkele tekst kan worden bijgebracht, en die toch volgens hem Apostolisch gezag bezitten. Het feit, dat deze ceremoniën in het Nieuwe Testament niet vermeld worden, wordt dan door Basilius en de andere Kerkvaders aldus verklaard, dat deze ceremoniën mysteriën, d. w. z. heilige en verborgen zaken, waren, die alleen voor de ingewijden bestemd waren, maar niet voor het profane volk; daarom hadden de Apostelen ze niet opgeteekend in hun geschriften, die in ieders handen konden komen, maar ze alleen in diep geheim aan de priesters meegedeeld, die ze als verborgen schat der Kerk mondeling hadden overgeleverd. Nu is deze geheele voorstelling, die aan de heidensche mysteriën ontleend is, waarbij metterdaad allerlei geheimzinnige plechtigheden plaats vonden, die alleen aan de ingewijden bekend mochten worden en die daarom nooit schriftelijk werden opgeteekend, niet alleen op zichzelf reeds lijnrecht in strijd met het karakter der Christelijke religie, die geen geheime religie is; gelijk de Apostelen dan ook zonder eenige aarzeling publiek in hunne geschriften spreken over de sacramenten van doop en Avondmaal, die ook volgens de Grieksche en Roomsche Kerk de grootste mysteriën zijn; maar ze stelt ook de gelegenheid open om tal van nieuwe ceremoniën in te voeren en de Christelijke religie weer onder het juk der ceremoniën en riten te brengen, waarvan Christus' komst in het vleesch haar had bevrijd. Want waar elk middel van contrôle ontbreekt om de Apostolische herkomst van deze ceremoniën te keuren, daar kan elke Kerk haar ceremoniën, ook al waren ze eerst lang na den tijd der Apostelen ontstaan, toch met een beroep op deze rijke bron der „Apostolische traditie", voor een Apostolische inzetting doen doorgaan. Zoo was de deur geopend om deze ceremoniën in den eeredienst steeds meer te vermenigvuldigen, zonder dat zelfs een schaduw van bewijs behoefde bijgebracht te worden, dat ze metterdaad van de Apostelen herkomstig waren. Ze *bestonden*, en dat was voldoende om hun Apostolische afkomst te bewijzen. En toch was ook daarmee het einde van dezen weg nog niet bereikt. Toen de Kerk allengs te ver af kwam te staan van den tijd der Apostelen, om zich ook maar met een schijn van recht op deze Apostolische traditie te kunnen beroepen, ging de Kerk nu voor zich zelf het gezag opeischen om met Goddelijke autoriteit ook nieuwe ceremoniën in te voeren en daaraan de conscientiën te binden. Althans de Roomsche Kerk beweert volstrekt niet, dat al hare ceremoniën en riten metterdaad rechtstreeks van de Apostelen afstammen, al tracht ze wel zooveel mogelijk aan de Apostolische herkomst vast te houden, maar ze handhaaft voor zich zelf het recht, om naast de Apostolische traditie ook haar kerkelijke traditie als met gezag bekleed te doen gelden. In de geloofsbelijdenis van het Concilie van Trente, die nog voor elk ambtsdrager geldt, wordt dan ook uitdrukkelijk de verklaring geeischt, dat men zal aannemen en volgen niet alleen de Apostolische traditie, maar ook de kerkelijke *traditie* en de verdere gebruiken en instellingen door de Kerk vastgesteld.

Eerst wanneer men zoo heeft ingezien, welk een schier ondragelijk juk van ceremoniën daarmede op de geloovigen gelegd werd, zal verstaan worden, welk een machtige, de conscientiën weer bevrijdende daad de Reformatoren gedaan hebben, toen ze niet alleen het juk van deze kerkelijke traditie verbraken, maar ook dat van de zoogenaamde Apostolische traditie, en terugkeerden naar het Woord Gods alleen. En ze deden dit niet om uit de Schriften der Apostelen nu een liturgie af te leiden, die wel voor alle tijden en alle Kerken gelden zou, maar om uit het Woord Gods aan te toonen, dat de dienst der ceremoniën was afgedaan; dat zelfs de voorschriften van de Apostelen omtrent den eeredienst van hun tijd slechts een tijdelijk karakter hadden gedragen, maar volstrekt geen bindende bevelen voor heel de Kerk waren, en dat de uitwendige inrichting van den eeredienst door God den Heere ons was vrijgelaten, mits daarbij de beginselen, die Gods Woord voor den Nieuw-Testamentischen eeredienst ons geeft, werden gehandhaafd en in acht genomen. Al ontkennen we daarom niet, dat het zeer goed mogelijk is, dat er een soort Apostolische liturgie bestaan heeft, die in het Nieuwe Testament ons niet is opgeteekend, en al is de mogelijkheid evenmin buitengesloten, dat enkele stukken van deze Apostolische liturgie in de oudste geschriften der Kerk ons nog bewaard zijn gebleven, wat het Nieuwe Testament zelf ons aangaande het *karakter van den Christelijken eeredienst* leert en de Apostelen niet moede worden telkens weer te herhalen aangaande de *vrijheid, waartoe we in Christus geroepen zijn*, verbiedt om aan deze Apostolische liturgie een bindend gezag toe te kennen.

DR. H. H. K.

Voor Kootwijks Scholen.

In hartelijken dank ontvangen: van Mevr. de Wed. V. v. d. M. te Klundert ƒ 2.50; van Dr. A. K. te 's-Gr. ƒ 10.

Vriendelijk verzoeken wij onzen scholen te willen gedenken.

DS. J. H. HOUTZAGERS.
Kootwijk. *voorzitter.*